

Legálně v České republice: Byrokratická odysea jedné Američanky

Abstrakt:

Článek zachycuje osobní zkušenosti občanky USA žijící přes deset let v ČR. Autorka představuje jednotlivé etapy svého osobního a profesionálního života během této doby, aby popsala pokusy legalizovat svou práci a pobyt v ČR a své zkušenosti s byrokracií. Závěrem se zamýšlí nad situací Američanů a dalších občanů ze třetích zemí po vstupu ČR do schengenského prostoru. Článek je přeložen a zkrácen z anglického originálu, který můžete nalézt na migrationonline.cz. Autorka si přála zůstat v anonymitě.

Do České republiky jsem poprvé přijela na podzim roku 1996 studovat v rámci amerického studijního programu. Ještě v Americe mě informovali, že víza si zařídím při příjezdu. Šla jsem tedy jednoho brzkého rána se skupinou dalších studentů a s člověkem zodpovědným za pobytové záležitosti studentů na cizineckou policii. Potvrdilo se předchozí varování, že bude těžké se dostat dovnitř, protože chování lidí v tamní dlouhé frontě není zrovna ukázněné. Ten den jsme se dovnitř nedostali.

V té době směli Američané pobývat v ČR jako turisté 30 dní, pak odjet a následně začít odpočítávat 30 dní od začátku. Ze studijního programu nám řekli, že bude jednodušší této možnosti využít. Stejně jsme měli naplánované výlety do Drážďan či Krakova. Slyšeli jsme o řadě nejen studentů, ale i lidí zde pracujících, kteří to tak také dělají. Vysvětlovala jsem si to tím, že se jim nechtělo potýkat se s cizineckou policií a že jim za to nehrozily žádné sankce. Mohli za to být vyhoštěni? To nikdo nevěděl, ale zřejmě ne. Má první zkušenost ovlivnila i všechny mé zkušenosti následující. Teď po vstupu ČR do Schengenu možnost podobných sankcí nabyla hrozivějších rozměrů.

To jsem ale odbočila. V ČR jsem jako studentka zůstala rok. Každý měsíc jsem zodpovědně vycestovala za hranice. Neměla jsem moc peněz, takže většina těchto výletů byla velmi krátká. Přes léto jsem učila soukromě angličtinu, platili mi na ruku, což mi jako mladé studentce přišlo zcela normální. Měla jsem také administrativní práci, za kterou mě rovněž platili hotově. V té době jsem nevěděla, že se peníze formálně vyplácí někomu jinému.

V létě 1998 jsem přijela znovu, protože jsem zjistila, že to nemůžu bez Prahy vydržet. Měla jsem zase stejnou brigádu, za kterou mě taky stejným způsobem platili. Začala jsem studovat magisterský obor na Karlově Univerzitě. Nikdo se neobtěžoval mi vysvětlit, jak bych mohla získat víza, a nikdo je po mně také nechtěl. Dostala jsem index a začala studovat. Neměla jsem moc peněz, a tak se mi měsíční výlety za hranice moc nehodily. Začala jsem se ptát a zjistila, že hodně lidí tady zůstávalo mnoho měsíců bez vycestování a nic se jim nestalo. Člověk měl problém tehdy, když měl v pase prošlé vízum, ale s pasem bez víz se mohl člověk pohybovat jak bylo libo. Tak jsem zůstala o osm měsíců déle, než jsem směla. Nakonec jsem si udělala výlet na hranice, celník nás ani nezastavil, musela jsem ho zvlášť požádat, aby mi dal razítko s odůvodněním, že ho chci jako suvenýr.

Na jaře roku 1999 jsem získala americké stipendium, které mi umožnilo studovat v Čechách. Americká nadace mi nabídla, že mi pomůžou se získáním víz. Všechny náležitosti se mi podařilo sehnat až koncem roku 1999, načež jsem šla na cizineckou policii, kde mi oznámili, že se situace změnila a že si o víza mohou žádat jen mimo území republiky. Takže jsem jela do Bratislavy. Ale nastal problém s potvrzením o ubytování, protože jsem bydlela v družstevním bytě a policie mé potvrzení odmítla. Než se to vyřídlilo, trvalo to měsíce. Svě první studentské vízum jsem získala na konci roku 2000, tedy poté, co mi už stipendium skončilo.

Tou dobou už jsem měla za sebou tříletý pobyt v ČR, během něhož jsem pracovala mimo jiné i jako koordinátorka amerického studijního programu, kde jsem studentům doporučovala, aby každý měsíc vycestovali za hranice.

Má první víza mi propadla proto, že jsem nevěděla, že si o prodloužení musím zažádat nejpozději 14 dní před vypršením platnosti. Pak mi dvě cesty do Drážďan zajistily nová studentská víza, která jsem si posléze prodloužila o rok.

Na podzim 2002 mi tato víza propadla, protože jsem si hledala nové bydlení a nevěděla jsem, že si můžu zažádat o prodloužení víz s tím, že některá potvrzení dodám až později. O tom jsem se dozvěděla jen proto, že se kamarádka z Islandu soudila s cizineckou policií, která na ní tento argument vytáhla při obhajobě. Ona se totiž několikrát pokusila

prodloužit si víza, ale po několik po sobě jdoucích dní jí bylo oznámeno, když ráno dorazila na cizineckou policii, že všechna pořadová čísla (cizinecká policie přešla tou dobou na pořadový systém) už pro ten den byla vybrána. Zeptala se na informacích, zda by jí alespoň mohli vydat potvrzení o tom, že se pokusila o vízum zažádat, ale to odmítli. Čas, který měla na prodloužení víza, vypršel. Konečného rozsudku se dočkala o několik let později. Byla v právu. Tou dobou už ČR byla v EU a nevyžadovala po občanech Islandu víza.

Dál jsem sháněla byt. Byla jsem se podívat v jednom, kde mi majitelka odmítla podepsat smlouvu, kterou jsem potřebovala pro cizineckou policii, že prý s tím měla v minulosti problémy. Nastěhovala jsem se tedy jinam, dvakrát navštívila Bratislavu a získala studentská víza.

Mezi lety 2002 a 2007 jsem bydlela ve společném bytě s dalšími cizinci, převážně Američany, kteří zde všichni nějakou dobu pracovali, většinou jako učitelé angličtiny. Několik z nich nikdy nemělo víza. Jednomu z nich například jazyková škola řekla, že mu víza zařídí, ale bude jim to muset zaplatit.

V roce 2003 jsem dostudovala a přihlásila se na doktorát. Šla jsem také učit do nějaké firmy angličtinu, zeptali se mě, jestli mám pracovní povolení. Neměla jsem ho. Nebylo jasné, jak mi vlastně budou platit.

Prodloužila jsem si studentská víza. V té době jsme na univerzitě získali grant, díky němuž bych se mohla stát zaměstnankyní fakulty. Zeptali se mě, jestli mám pracovní povolení. Neměla jsem ho. Takže za mě formálně pracoval kolega.

Pracovní povolení určené k práci na grantu jsem získala na jaře 2004. Dvakrát do Bratislavy, a tak jsem dostala první pracovní vízum. Zaměstnavatel mi platil sociální a zdravotní pojištění a já byla nadšená. Ukázala jsem své pracovní povolení ve firmě, kde jsem učila. Oni ho ale bez udání důvodu odmítli.

V září téhož roku mi najednou jazykovka a překladatelská agentura sdělily, že abych pro ně mohla dál pracovat, musím mít živnostenský list. K tomu bylo třeba získat jiný druh víz. Dvakrát do Bratislavy, a potom na konci roku živnostenský list. Prodloužila jsem si taky pracovní povolení.

Zaměstnali mě taky na Akademii věd, chtěli mě platit na základě dohody o provedení práce. Zeptali se mě, jestli mám pracovní povolení, řekla jsem, že ano, na univerzitě. To byl ale problém. Zjistila jsem, že zákon praví, že musím mít zvláštní pracovní povolení na každou práci, co vykonávám. Formálně za mě na Akademii pracoval kolega. Ale

nakonec i na Akademii mi zařídili pracovní povolení. Pak jsem si zažádala pro jistotu o další živnostenský list, abych se nedostala do problémů kvůli tomu, že učím angličtinu, když mám živnost jen na překládání.

Měla jsem dvě pracovní povolení a dva živnostenské listy. Ty se mi navíc podařilo prodloužit. Oslavovala jsem.

V roce 2006 jsem dostala práci na evropském projektu a měla jsem na starosti několik zaměstnanců, z nichž mnozí nebyli Češi. Jeden kolega byl Rus a jeden Srb. Oba kolegové potřebovali víza pokaždé, když se měli účastnit workshopů v Evropě. Muselo se pokaždé sehnat pozvání, potvrzení o ubytování, pojištění. Začala jsem toužit po vstupu do Schengenu.

V prosinci 2007 vstoupila ČR do Schengenu. Schengenská pravidla stanovují, že cizinec s možností bezvízového pobytu může v celém Schengenu pobývat maximálně 90 dnů ze 180. Konec jednodenních výletů za hranice. Pro Američany bez víz tím vzniká nová situace.

V lednu 2008 mi bylo řečeno, že si můžu zažádat o trvalý pobyt, ale že to bude ještě chvíli trvat. Naposledy jsem si prodloužila vízum.

Jak je z mého příběhu patrné, cesta k legálnímu pobytu byla často dlážděna ne zrovna bezproblémovými postupy, a nejen z mé strany. Je možné ukázat na zaměstnavatele, majitele nemovitostí, vzdělávací a jiné veřejné instituce, ti všichni nějakým způsobem obcházelí zákon. Jenže je pravda, že mnozí z nich museli řešit složitou situaci.

Česká republika je už téměř tři měsíce v Schengenu a mám-li to hodnotit, musím za sebe říct, že z osobního a profesního hlediska to vnímám velmi pozitivně. Mnoho z mých kolegů a přátel bude moct cestovat volněji a s méně komplikacemi.

Američané jsou známí tím, že často argumentují tím, že mají ekonomický potenciál a velký kapitál (finanční a expertní) a tudíž že by jim ČR neměla házet klacky pod nohy, když tu chtějí žít. Pokud tedy mají takový potenciál (ve srovnání například s ukrajinským zedníkem bez zdravotního pojištění, který podléhá klientskému systému, abych použila stereotyp z opačného konce spektra), mám pro ně několik rad, jak tento potenciál využít ke změnám zažité praxe. Mimo jiné by měli trvat na tom, aby byli vždy zaměstnání legálně. Pokud mají zodpovědnost za další občany třetích zemí, měli by jim vždy pomoci zařídit legální pobyt. Také by měli trvat na tom, aby byli ubytováni legálně, to znamená, aby dostali nájemní smlouvu.

Nacházíme se v přechodném období. Z úřadů dostáváme informace, které si často protirečí (např. ohledně toho, jakým způsobem smějí Američané s českými vízy cestovat po Schengenu), i přesto věřím, že Schengen s sebou nakonec přinese jasnější pravidla legalizace pobytu cizinců na tomto území a že tato pravidla se opravdu začnou dodržovat jak cizinci samými, tak těmi, kteří s nimi přicházejí do styku.